

Onderwerp

Reactie Nationale ombudsman op wetsvoorstel implementatie EU-richtlijn bescherming klokkenluiders

Datum

5-11-2020

De Nationale ombudsman is door BZK gevraagd om te reageren op het concept implementatiewetsvoorstel bescherming klokkenluiders. Het wetsvoorstel draagt zorg voor de implementatie van de EU-richtlijn bescherming klokkenluiders. De No is op dit moment bevoegd over klachten van klokkenluiders, conform de bepalingen in de Awb. In het wetsvoorstel wordt vastgelegd welke instanties als autoriteit worden aangewezen. De Nationale ombudsman wordt daarin niet genoemd. Met dit bericht reageert de Nationale ombudsman op het wetsvoorstel, voor zover dit hem aan gaat.

Doel wetsvoorstel

Het wetsvoorstel regelt de implementatie van de Europese richtlijn bescherming klokkenluiders van oktober 2019. De EU-richtlijn beoogt een minimumbeschermingsniveau te bieden aan personen die door hun werk in aanraking komen met (het vermoeden van) inbreuken op in de richtlijn genoemde Europese wetgeving en die inbreuken melden. Klokkenluiders nemen vaak een risico door een melding te doen en zijn gebaat bij een zorgvuldige behandeling van hun melding en het ontvangen van de juiste wijze van bescherming. Een klokkenluider heeft vaak als achtergrond een diepgeworteld en intensief conflict met de werkgever. De Nationale ombudsman erkent dit en onderschrijft dan ook de noodzaak om de klokkenluider adequaat te beschermen.

Autoriteit

De Nationale ombudsman wordt in het wetsvoorstel niet aangewezen als autoriteit en valt als Hoog College van Staat ook niet onder de vangnetbepaling van artikel 2j. Dit leidt er toe dat de Nationale ombudsman niet hoeft te voldoen aan de eisen die zijn opgenomen in de richtlijn en het wetsvoorstel. Dit leidt echter niet tot een beperking in de bescherming van de klokkenluider, omdat de klachten die de ombudsman behandelt wezenlijk anders zijn dan waar de richtlijn en het wetsvoorstel op doelen.

Bevoegdheid

De Nationale ombudsman is bevoegd om klachten te behandelen die gaan over de gedraging van een bestuursorgaan. Het gaat daarbij om een bejegeningsonderzoek, waarbij de vraag centraal staat of de overheid behoorlijk heeft gehandeld. Dit onderzoek naar aanleiding van een klacht is wezenlijk anders dan een onderzoek naar een (vermoeden van) een misstand of een (vermoeden van) een inbreuk op Unierecht. Een klacht zoals de Nationale ombudsman die behandelt past niet bij de term misstand of inbreuk op Unierecht zoals bedoeld in de richtlijn en het wetsvoorstel. Het niet worden aangewezen als autoriteit betekent ons inziens dus niet dat wij een deel van onze bevoegdheid verliezen. Een (zoals ambtelijk besproken) eventuele wijziging van de Awb ten aanzien van onze bevoegdheid over klachten van klokkenluiders is volgens ons dus niet nodig.

Onderzoek

De Nationale ombudsman doet zijn onderzoek naar aanleiding van een klacht op basis van Hoofdstuk 9 Algemene wet bestuursrecht. Het wetsvoorstel zoekt aansluiting bij onderzoek op basis van Hoofdstuk 5 Algemene wet bestuursrecht. De Nationale ombudsman heeft geen bevoegdheden op basis van Hoofdstuk 5 en mist dus het instrumentarium om onderzoek te doen zoals bedoeld in het wetsvoorstel.

Onafhankelijke positie Hoog College van Staat

Het worden aangewezen als autoriteit heeft daarnaast een aantal gevolgen die niet passen bij de onafhankelijke positie van de Nationale ombudsman als Hoog College van Staat. Denk hierbij bijvoorbeeld aan artikel 2g lid 4 van het wetsvoorstel, wat de Minister van Binnenlandse Zaken de mogelijkheid geeft om regels te stellen over waaraan een opleiding moet voldoen. Maar ook de verplichting om informatie over meldingen via de Minister van Binnenlandse Zaken aan de Europese Commissie te verstrekken (p.19, Memorie van Toelichting). De Nationale ombudsman legt verantwoording af aan de Tweede Kamer. Een wezenlijk andere verhouding tot een minister, zoals een autoriteit die krijgt door het wetsvoorstel, is voor ons onwenselijk.

Conclusie

Het is voor de Nationale ombudsman niet nodig om aangewezen te worden als autoriteit. Het onderzoek dat wij doen is van andere orde dan die waar het wetsvoorstel op toeziet. Dat betekent ons inziens dan ook dat het niet worden aangewezen als autoriteit geen gevolgen heeft voor onze bevoegdheid over klachten van klokkenluiders. Bovendien zou een aanwijzing als autoriteit betekenen dat onze onafhankelijke positie als Hoog College van Staat onwenselijk zal veranderen.